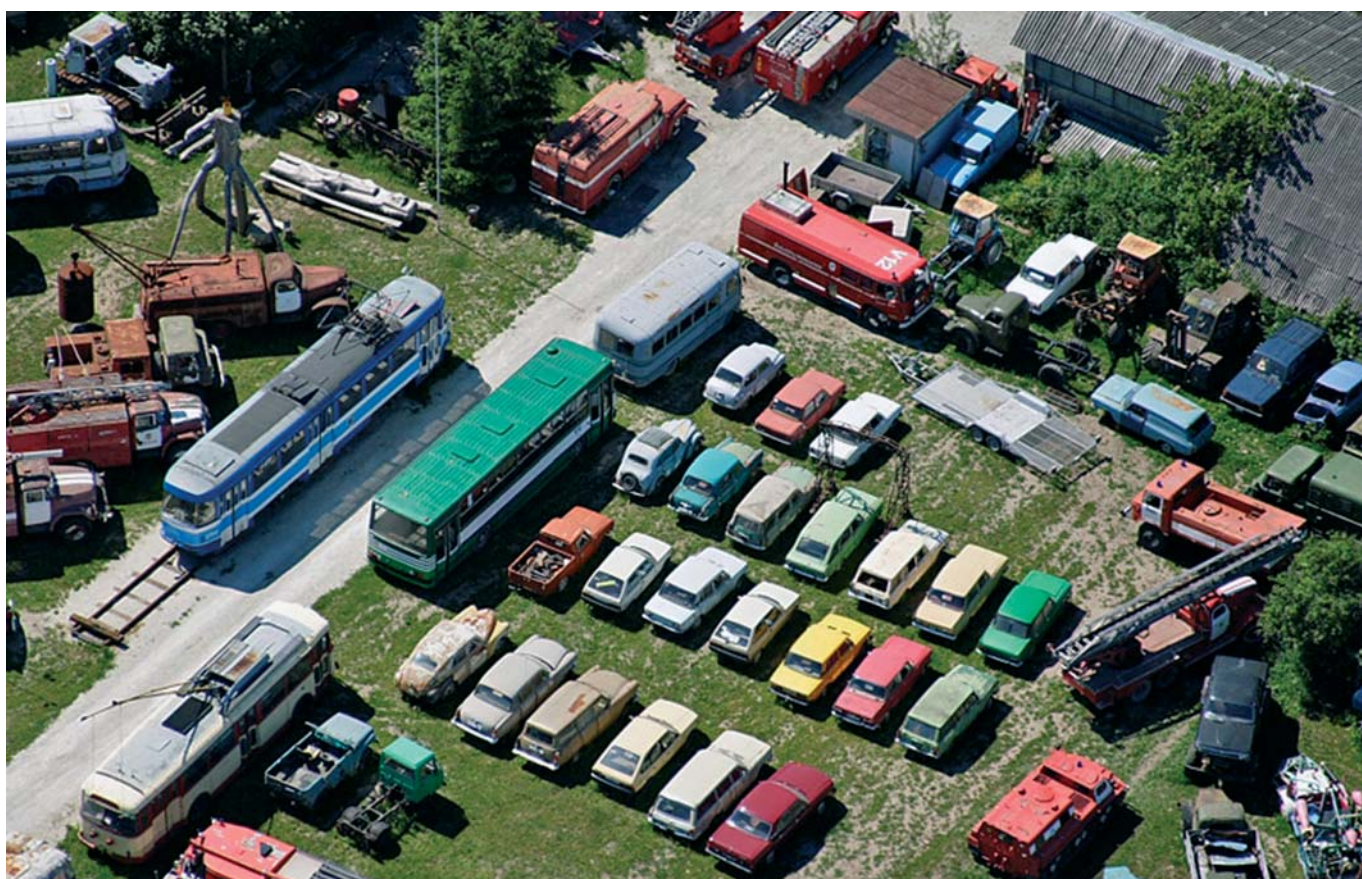

IDEAAL JA REAALSUS

EESTI TEHNIKAMUUSEUM JA JÄRVA-JAANI VANATEHNIKA VARJUPAIK – KAS LIIALT ERINEVAD?

— MAIRO RÄÄSK —
EESTI MAANTEEMUUSEUM

Vajadusest Eesti päris oma tehnikamuuseumi järele on palju räägitud, aga erinevatel põhjustel on sedalaadi algatus jäänud tänaseni realiseerimata. Häid eeldusi ning vajalikku oskusteavet tehnikamuuseumi loomiseks kannavad vanasõidukite huvilisi koondavad ühingud nii Lõuna- kui ka Põhja-Eestis.

Kesk-Eestis Järvamaal asuv Järva-Jaani vanatehnika varjupaik on vanasõidukite klubidega võrreldes täna mõnevõrra kehvemas seisus just sõidukite olukorra poolest. Ka puuduvad vanatehnika varjupaiga nimistust niinimetatud hitteksponaadid: luksuslimusiinid ja teised tehnika maailma haruldused. Kuid teatava allajäämise hitteksponaatide võrdluses kompenseerivad vanatehnika varjupaiga mehed oma igapäevase tegevusega, mis teeb neist olulise nähtuse Eesti tehnikapärandi hoidmisel ja säilitamisel.

Järva-Jaani kohalike pritsimeeste muuseumist aja jooksul välja kasvanud soov hakata koguma nõukogudeaegseid liiklusvahendeid käivitus tõsisemalt kõigest kolm aastat tagasi. Põhjuse selleks andis pritsimeestele varjupaiga pere-mehe Tuve Kärneri sõnul asjaolu, et tuletõrjemuuseumi kogude hulk enam ei suurenenud, midagi huvitavat saada ei olnud ja nii otsustatigi tegevusala laiendada. Kõigest kolme aastaga on varjupaika jõudnud 246 erinevat sõidukit. Sellest 90% on saadud annetuste teel. Nii lühikese ajaga kogutud ülisuur eksponaatide kogus näitab vahest kõige ilmekamalt vajadust spetsiaalse tehnikamuuseumi järele. Küsimusele varjupaiga tänase positsiooni kohta Eesti tehnikaajaloo tutvustamisel jääb Tuve Kärner napisõnaliseks ning lisab, et selle kohta on väga raske hinnangut anda. Samas rõhutab ta, et varjupaiga meeskond tunneb tõsiselt heameelt võimaluse üle anda vane-male põlvkonnale mõjuv põhjus vanade aegade meenutamiseks. Tähtsusetuks ei peeta noorema generatsiooni kurssi viimist palju aastaid tagasi kasutusel olnud tehnikaga. Täpset külastajate statistikat varjupaigal ei ole, kuid hinnanguliselt pakub T. Kärner aastaseks külastusnumbriks ümmarguselt 4000 inimest. Kuna varjupaiga näol on tegemist eraalgatusliku ettevõtmisega, saab see oma igapäevase tegevuse planeerimisel arvestada kahe peamise finantsallikaga: era-isikute, ettevõtete ja asutuste annetused ning omatulu. Vanatehnika varjupaika külastades piletit ostma ei pea. Selle asemel saavad inimesed teha varjupaigale annetusi. Üsikkülastajate annetuste osatähtsus on siiski võrdlemisi tagasihoidlik. Uute eksponaatide soetamiseks on varjupaiga auto-moto internetifoorumi liikmed teinud mitmeid edukaid rahakogumisaktsioone. Omatulu tuleb varjupaigale peamiselt ekskursioonide ja ürituste korraldamisest, tehnika rendist ning teistest teenustest.

Nagu juba mainitud, on varjupaiga põhieesmärk koguda ja kogutut külastajatele tutvustada. Varjupaik on algusest peale end väga selgelt defineerinud kui kohta, kus kogutakse Nõukogude Liidu ja sotsialismimaades toodetud sõidukeid ja haagiseid ning eksponeeritakse neid sellises olekus nagu nad kogujateni jõudsid. Eksponaatide säilivus lubatakse sealhulgas tagada võimaluste piires. Varjupaiga missiooni võtab Tuve Kärner kokku järgmiselt: „Kui me hetkel

Mairo Rääsk

Järva-Jaani
vanatehnika
varjupaik

FOTO: Taeva-
piltnik

EESTI RAHVA MUUSEUM JA EESTI RAHVUSKULTUURI FOND ASUTASID CAMILLA JA LEO KUUSE FONDI TOETAMAKS EESTI KULTUURI UURIMIST

Eesti Rahvuskultuuri Fondi nõukogu esimees Eri Klas ja Eesti Rahva Muuseumi direktor Krista Aru allkirjastasid 14. novembril lepingu ERKFi uue allfondi sünniks. Camilla ja Leo Kuuse fondi peamine eesmärk on toetada kultuuriteaduste erialade üliõpilaste ja teadlaste uurimistööd eesti kultuuri uurimisel. Esimene stipendium asjaasutatud fondist määratakse Eesti Rahva Muuseumi 100. tegevusaastal.

Raha Camilla ja Leo Kuuse fondi moodustamiseks laekus ERMile Camilla Kuuse testamendi alusel. Ameerikas elanud Camilla ja Leo Kuuse soov oli toetada Eesti Rahva Muuseumi ning seeläbi ka eesti rahvakultuuri püsimist ja arenemist. Testamendijärgse soovi täitmiseks ning tänutäheks osutatud usalduse eest asutas ERM nimelise fondi.

PÕHJALA JÕULUD VIINIS

Austria pealinnas Viinis on 22. novembrist kuni 23. detsembrini avatud ülevaatenäitus „Põhjala jõulud“. Hirschstetteni Lilleaedades toimuv näitus annab ettekujutuse Eesti, Soome, Rootsi, Taani, Norra, Läti ja Leedu talvistest kommetest ning traditsioonidest. Eesti väljapaneku „Väike maa, suured traditsioonid“ on koostanud Eesti Rahva Muuseumi teadur Reet Piiri.

BALTIMAADE KONSERVAATORITE VIII KONVERENTS

7.–10. maini 2008 toimub Kumu auditoriumis Baltimaade konservatorite VIII konverents. Oodatud on osalema säilitajad, konservatorid ja teised selle valdkonnaga seotud inimesed.

Konverents keskendub järgmistele teemadele: „Muutused säilitamise ja konserveerimise korralduses ning juhtimises“, „Konserveerimise ja konserveerimisalase väljaõppe areng – ajalugu ja tänapäev“, „Keskkond ja kultuuriväärtused ehk kuidas keskkond mõjutab kultuuripärandit“, „Kultuuriväärtuste konserveerimisprobleemid ja lahendused. Praktilised näited“.

Triennaali kolmel esimesel päeval (7.–9. mail) toimub ettekandekonverents, kus töökeeleks on inglise keel. Traditsiooniline näitus, millel esinevad Eesti konservatorid, avatakse 7. mai õhtul Mikkel muuseumis. Viimasel päeval, 10. mail toimub ekskursioon Tartu konserveerimiskeskustesse. Lähem informatsioon <http://www.kanut.ee/2008>.

ei tegeleks kogumistööga, siis meie järeltulijatel poleks ka midagi taastada-renoveerida.“ Tema sõnu kinnitab kauaaegne Lõuna-Eesti vana-sõidukite klubi president Heino Jaanus, kelle arvates rännanuks varjupaiga puudumise korral rõhuv enamik tänastest eksponaatidest lihtsalt vanametalli kokkuostu. Uurimistöö ning sisuline töö kogudega on hetkel ressursside puudumisel selgelt tagaplaanil. Tuve Kärner ise põhjendab seda nii: „Kuna tegeleme alaga ühiskondlikel alustel, siis restaureerimis- ja konserveerimis-võimalused jäävad takerduma eelkõige aja- ja rahanappuse taha.“ Lisades, et tagasihoidlikud tehnilised võimalused ja ruumid on olemas.

Viimasel ajal on varjupaiga kohta kuulda mitmeid halvastavaid märkusi eksponaatide säilitamistingimuste ning restaureerimistegevuse osas. Tõsi ta on, et spetsiaalseid angaare varjupaigal praegu ei ole ja nii on enamik eksponaatidest lageda taeva all. Tuve Kärner kommenteerib olukorda järgmiselt: „Meie 246 eksponaadist asuvad talvisel perioodil 77 ühikut varju alla. Kahtlemata oleks väga tervitatav, kui kõigil oleks vähemalt katus pea kohal. Samas pole teada, et trammil, trollibussil, reisibussidel, raudteevagunil jne oleks oma eelmises elus garaažid olnud. Angaari(de) ehitus võiks alata kohe, kui õnnestuks lahendada selleks kuluva aja ja finantside leidmise probleem.“ Siinkohal tuleb paljusi varjupaiga eestkõnelejaga nõustuda. Olude sunnil tuleb hakkama saada nende võimaluste piires, mis parasjagu on. Nii taandub küsimus põhiosas ikka rahale. Ei ole üllatus, et nii mitmedki tehnikale spetsialiseerunud muuseumid ei suuda praegu oma kogudes olevaid suuri esemeid vajalikul tasemel säilitada, sest kohti ei ole. Raha samuti mitte. Ja kui kõik tehnikat koguvad ning säilitavad asutused arvestaksid esmajoones kõrgete säilitamisnõudmistega, mis välistab museaalse väärtusega esemete kogumise nende nõuete mittetäitumise korral, siis saaksid mitmed muuseumid kogumisega tegeleda väga minimaalselt. Rääkimata eraalgatuslikust nähtusest nagu Järva-Jaani vanatehnika varjupaik.

Vaadeldes varjupaiga restaureerimistegevust, tuleb mõnda, et restaureerimist selle klassikalises mõttes teevad Järva-Jaani mehed vähe. Pigem on peamiseks eesmärgiks saamas vanadele masinatele teistsuguse, uue väärtuse loomine: busside kohandamine liikuvateks magamiskohtadeks või tuletõrjeauto ümber ehitamine saunaks on vahest tuntumad näited. Tuve Kärneri sõnul on aga just sõidukite ümberehitus varjupaiga trump. See, et varjupaiga eksponaatidesse on võimalik külastajal siseneda, nendega sõita, pidada piknikku, käia saunas ja massaažis, vaadata kino ja seal ööbida, lisab varjupaiga tegevusele Kärneri hinnangul vürtsi ning atraktiivsust ja tuleb tegevusele ainult kasuks.

Rangelt võttes rikuivad nad sellise rekonstrueerimisega eksponaate. Kuid kuna tegemist

on varjupaigaga, mitte muuseumiga, siis selline käsituslaad siia konteksti hästi ei sobitu. Arvan, et eksponaatide muutmisprotsessi tuleks vaadata kui varjupaiga soovi iseseisvalt hakkama saada, avalikkuse tähelepanu tõmmata ning sellest tulenevalt positiivset meediakajastust leida. Ja pole midagi öelda, selle viimase eesmärgi on varjupaik täitnud hiilgavalt. Paremini kui Eesti ükski teine tehnikavaldkonnaga tegelev eraalgatuslik ühendus. Positiivne meediakajastus annab varjupaigale võimaluse tõmmata pidevalt tähelepanu tõsiasjale, et tänase päevani puudub Eestis tehnikamuuseum. See on vajalik töö ning ma arvan, et Järva-Jaani mehed on avalikkuse positiivsete lahenduste korral oma tehnikamuuseumi juba praegu üsna hästi ette valmistanud. See on nende tegevuse vahest kõige suurem väärtus. Samas näitab varjupaiga elav meediakajastus, et inimesi, kes vanatehnikast huvituvad, kes sellest hoolivad, leidub üsna palju.

Varjupaiga tegevuseesmärgi ning tegevusi vaadeldes võime viimaks küsida, mil määral ja kas üldse paigutub vanatehnika varjupaik muuseumimaastikule. Sellele küsimusele vastamiseks tuleks esitada kohe uus küsimus: kas varjupaik on üldse seadnud oma tegevuse eesmärgiks muuseumi selle klassikalises mõttes? Jah, teatavaid muuseumile omaseid elemente varjupaiga tegevuses leidub: on ekspositsioon, on kogumistöö, on külastajad. Samas on mitmete muuseumidele omaste valdkondadega varjupaigas kas väga vähe, kui üldse tegeldud. Suure tõenäosusega pole varjupaiga loojad muuseumiks arenemist selle klassikalises mõttes kunagi tegevuseesmärgiks seadnudki.

Seetõttu tundub otstarbekas vaadelda varjupaika kui üht vaheetappi millegi suunas liikumisel. Eestis tehnikamuuseumi ei ole, huvi vanatehnika vastu püsib aga kõrge. Arvestades viimastel aastatel tõusnud vanametalli hindu, on praegu viimane aeg vanatehnika kogumisega tegeleda. See on kahtlemata varjupaiga kui nähtuse kõige suurem väärtus. Samas on selge, et ilma tõhusa toetuseta muutub selle edasiarendamine muuseumiks ülimalt keeruliseks. Toetuse all ei pea ma silmas mitte ainult rahalisi vahendeid. Rahast vahest olulisemgi on varjupaiga professionaalse museoloogilise oskusteabe arendamine. Et kujuneda üheks Eesti tulevase tehnikamuuseumi alustalaks, oleks vaja lisaks atraktiivsele eksponeerimistegevusele senisest oluliselt rohkem tegeleda ka vähem silmatorkavate valdkondadega (töö kogudega, teadustöö, restaureerimis- ja konserveerimistegevus) ning teha seda kõike üldtunnustatud reeglite järgi.

Tahaks väga loota, et Eesti tehnikamuuseumi loomine ükskord siiski teoks saab. Loodetavasti osatakse siis Järva-Jaani vanatehnika varjupaigas olevaid eksponaate ning seal leiduvat armastust vanatehnika vastu ka uue loodava muuseumi huvides piisavalt rakendada.

Arutlus tehnika- muuseumi teemal

— URMAS DRESEN —
EESTI MEREMUUSEUMI DIREKTOR

Urmas Dresen

Pole mingi uudis, et Eestis on vanatehnika huvilised tegelikult juba viimased aastakümned mõtteid mõlgutanud tehnikamuuseumi asutamise ümber. Kui me kõneleksime klassikalisest tehnikamuuseumist, siis seal peaks esindatud olema pildikult öeldes kogu tehnika, mis jääks näiteks juuksefööni ja martäänahju vahele. Sarnaselt on toimitud Saksamaal, Austrias, Soomes, Venemaal ja veel paljudes muudiski kohtades.

Eesti kontekstis on viimastel aastatel eelkõige tehnikamuuseumi nime all sisuliselt pakutud auto- ja motomuuseumi ideed, sest meil on nii Põhja- kui ka Lõuna-Eestis tublisti entusiaste, kes vanatehnika renoveerimisest on endale teinud omalaadse elustiili. Eeskujuks on alati toodud Riia näidet, kus paikneb just hea kvaliteediga automuuseum, mitte aga tehnika- või transpordimuuseum selle klassikalises mõttes. Maailmas toimib väga aktiivselt ka rahvusvaheliste transpordimuuseumide assotsiatsioon (IATM), mis paar aastat tagasi pidas oma kongressi Lahtis. Transpordimuuseumide võrgustik seob endas kõiki transpordi valdkondi

postiteenistusest kosmosetehnikani, ehkki viimastel aastatel on see foorum siiski suuremas osas olnud rohkem raudteemuuseumide pärusmaa. Kui algselt olid seal ka meremuuseumid, siis 1970ndate keskel koonduti rohkem oma rahvusvahelise organisatsiooni (ICMM) alla.

Selge on see, et ei klassikalist tehnikamuuseumi ega ka auto-motomuuseumi paljalt entusiasmist ei loo, sest tegemist on vägagi kuluka valdkonnaga, tehnika renoveerimine ja hooldamine on lihtsalt kallis. Liialt lihtsustatud on ka kusa-gilt läbi kumav ettekujutus, et las riik ehitab näiteks sadu ruutmeetreid angaare, küll tehnikahuvilised eksponaatide haldajad need sinna hoiule annavad. Eelkõige peab olema organisatsioon, mida usaldetakse ja millel on ka sedavõrd jõudu, et ta suudab tagada nii eksponaatide säilimise, uurimistöö, kui ka vajadusel renoveerimise. Seda oma Eesti auto-moto ajalugu puudutavat pole meil just kuigi palju, kuid kindlasti väärivad seal kohta nii Estonia vormel, Tartu Autoremonditehase imekandilised furgoonautod kui ka maaparanduse imerelvad ehk Talleksi kollased ekskavaatorid, mida jagati ka sõbralikule sotsialismileerile. Kahjuks pole meie päevini säilinud mõnd oma Eesti kerget õppelennukit, mida Ülemiste lennuvälja angaarides 1930. aastatel kokku pandi või siis Riigi Sadamatehastes samal ajal Piirivalvele valmistatud propelleritega mootorsaane.

MUUSEUMITÖÖTAJATE AASTAKOKKUTULEK TOIMUB 16.–17. MAIL 2008 VILJANDIMAAL

Reedel, 16. mail tutvutakse Viljandi vaatamisväärsustega ja peetakse muuseumiühingu koosolek vastses pärimusmuusika keskuse majas. Järgneb koosviibimine Kopra turismitalus, kus tähistatakse Viljandi muuseumi 130. sünnipäeva. Laupäeval suundutakse huviretkedele Mulgimaal. Täpsem info ilmub infokeskuses www.muuseum.ee.

EESTI MUUSEUMIDES

Tartu Ülikooli ajaloo muuseumi stendinäitus „Vaimuelust XVII sajandi Liivimaal“ toob vaatajale lähemale meie kõrgkooli sünnisajandi tema mitmekesisuses. Näituse koostamiseks on kasutatud Tartu ülikooli raamatukogu, Eesti ajalooarhiivi, Tartu linnamuuseumi, Läti riikliku ajalooarhiivi, Uppsala ülikooli raamatukogu ja muuseumi materjale ning Interneti ressursse. Näitus Tartu ülikooli ajaloo muuseumis jääb avatuks 3. oktoobrist 31. detsembrini 2007.

Ühisprojekti raames valmis teinegi näitus Tartu ülikooli raamatukogus pealkirjaga „Academia Doraptensis – vaimuelu kandja Eesti- ja Liivimaal 17. sajandil“. Raamatukogu näitusel on võimalik tutvuda valikuga Tartu ülikooli rootsiaegse perioodi vanimatest arhivaalidest nagu matrikliraamatud, ülikooli senati protokollid, professorite autograafid. Samuti võib näha ülikooli trükikoja trükiseid, raamatuid, mis olid omal ajal Tartu ülikooli raamatukogus, ja teisi ajastu mõttemaailma mõjutanud teoseid.

Kumu kunstimuuseumis on 14. detsembrist 2007 kuni 9. märtsini 2008 avatud suur välisnäitus „Joan Miró maastikud“, kus eksponeeritakse kokku 57 Joan Miró (1893–1983) erinevates tehnikates valmistatud maastikuteemalist teost. Retrospektiivnäitusel on üleval ka Miró esimene säilinud maastikumaal, pisike 1908. aastast pärinev õlimaal, mille kunstnik 52 aastat hiljem ümber tegi. Miró kattis selle esikülje ajalehtedest tehtud kollaažiga ning maalits teisele poolele abstraktsiooni. Maali restaureerimise käigus tuli ilmsiks ka algne töö. Sealt edasi vaadeldakse näitusel kõiki järgmiseid aastakümneid, kuid eriti keskendutakse seitsmekümnendate aastate loomingle. Näitusel eksponeeritavad teosed kuuluvad Pilar ja Joan Miró Fondi.

4. mail 2008 toimub Kadrioru kunstimuuseumi kevadkonverents, mille ettekanded on seotud 8. veebruaril 2008 avatava näitusega „Igat-sedes mägesid. Šveitsi maastikud Balti kunstis“.

2008. aastal on Kadrioru lossi ja pargikompleksi 290 aasta juubel, millega kaasnevad suve jooksul mitmed üritused. Muuhulgas avatakse